

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 สภาพที่พึงประสงค์

การเรียนการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์เพื่อเน้นความเป็นคนดี (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544) เนื้อหาของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาประเภทพุทธรูป พุทธประวัติ และทักขณวิทยา วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา เช่น การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบอุปมาอุปไมย การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบปฏิบัติจริง การสอนแบบอรรถาธิบาย 4 การสอนแบบอิงประสบการณ์ เป็นต้น

สื่อที่เหมาะสมกับการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ควรอยู่ในรูปแบบของสื่อประสม ได้แก่ (1) สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระที่ให้หลักการและทฤษฎีสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาก สะดวกในการใช้ และเหมาะสมกับการเสนอเนื้อหาประเภทพุทธรูป (2) สื่อภาพเคลื่อนไหว เป็นสื่อที่ให้ผู้เรียนเห็นทั้งภาพและเสียงทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และจำได้นาน และ (3) สื่อเทปเสียง เป็นสื่อที่สร้างทัศนคติ ค่านิยม และจิตใจได้ดี จะเห็นได้ว่า สื่อดังกล่าวทั้ง 3 ลักษณะ เหมาะกับการสอนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่ทำให้ทั้งความรู้และความเข้าใจ ทักษะความชำนาญที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติ และสร้างทัศนคติค่านิยมให้กับผู้เรียน

การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในห้องเรียนที่ช่วยในการเรียนการสอน จะช่วยสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จูงใจให้นักเรียนใฝ่หาความรู้ เกิดการอยากเรียนอยากรู้ และเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ และปรีชา วิหกโต 2541: 246 - 248) นอกจากนี้การเรียนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนต้องจัดเตรียมสถานที่ ได้แก่ มุมวิชาการ บริเวณรอบห้องเรียน และ

ห้องสมุด ให้เป็นแหล่งที่นักเรียนแสวงหาความรู้ เพื่อให้เผชิญประสบการณ์ (วาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2541: 231)

1.2 สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การเรียนการสอนกลุ่มสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการเรียนสอน คือ (1) วิธีการเรียน ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในรูปของการบอกเล่า หรืออธิบาย ผู้เรียนนั่งจดบันทึกสาระสำคัญ เน้นการสอนแบบบรรยาย การทำกิจกรรมกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติมีน้อย (2) สื่อ ครูไม่ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ส่วนใหญ่จะเป็นแบบเรียนหรือใบงาน และภาพประกอบ (3) ผู้เรียน ผู้เรียนจะเรียนและทำงานตามที่ครูผู้สอนกำหนดให้ ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นน้อยมาก การทำงานกลุ่มกับเพื่อนก็มีน้อย และการเรียนด้วยตนเองมีบ้างโดยการค้นคว้าเขียนเป็นรายงาน และ(4) สภาพแวดล้อม ไม่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดที่นั่งในห้องเรียนเป็นแถวหน้ากระดาน ขาดพื้นที่ว่างในการฝึกปฏิบัติในห้องเรียน และขาดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนจะศึกษาเพิ่มเติม

1.3 สภาพที่เป็นปัญหา

สภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันมีสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนส่งผลให้นักเรียนที่เรียนในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก (1) ผู้สอนและผู้เรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาสาระมาก ค่อนข้างยากและซับซ้อน โดยเฉพาะผู้เรียนไม่มีโอกาสฝึกให้เกิดการมีวินัยในตนเอง วิธีการสอนที่ใช้การสอนแบบบรรยาย ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการหาความรู้ด้วยตนเอง ขาดความรับผิดชอบ ขาดการทำงานเป็นทีม และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นักเรียนจะเรียนเพื่อมุ่งให้รู้ นำไปปฏิบัติแต่ทำไม่ได้ ไม่รู้จักนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน อันจะทำให้ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าของการเรียนสาระพระพุทธศาสนา และไม่เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ดังวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่สรุปเป็นคำสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) ชูใจ (สมาทปนา) สมุเตชนา (กล้าหาญ) และร่าเริง (สัมปหังสนา) (พุทธวิธีในการสอน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต: 2513) (2) สื่อการสอนที่ใช้ยังขาดการเน้นที่จะถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้น ขาดสื่อที่ใช้แทนครูผู้สอน สื่อที่เรียนกับเพื่อน และสื่อที่เรียนด้วยตนเอง และ(3) ขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน คือ ขาดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ตลอดเวลาแทนครูผู้สอน

1.4 ความพยายามในการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาในการเรียนการสอนกลุ่มสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมได้มีความพยายามแก้ปัญหาทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน และมีการค้นคว้าวิจัยดังนี้

1.4.1 ความพยายามแก้ปัญหาของภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะการเรียน การศึกษาในโรงเรียน (1) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่นำหลักธรรมคำสอนมาใช้กับวิถีชีวิตได้ และ (2) การพัฒนาสื่อการสอน ความพยายามแก้ปัญหาดังกล่าวยังไม่บรรลุผลที่จะแก้ปัญหการเรียน การสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

1.4.2 ความพยายามแก้ปัญหาด้วยการวิจัย การวิจัยในรูปชุดการสอนในช่วงปี พ.ศ. 2521 – 2538 มีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างชุดการสอนเพื่อช่วยทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลัง เรียนสูงกว่าก่อนเรียนดังนี้ คือ ผลการวิจัยของปริญดา ชัยชนะ (ปริญดา ชัยชนะ 2538: 8) พบว่า การสร้างชุดการสอนสำหรับรายวิชาพระพุทธศาสนา ได้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยการจัดเตรียมชุด การสอนที่สร้างขึ้นตามหลักเกณฑ์การสร้างชุดการสอนของ ศาสตราจารย์ ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์ เป็นอย่างดีโดยกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ หน่วยการสอน หัวเรื่อง มโนคติและหลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียน ประเมินผล การเลือกและการใช้สื่อการสอน และประสิทธิภาพของ ชุดการสอน เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา

1.5 แนวทางการแก้ปัญหา

จากความพยายามในการแก้ปัญหายังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยด้วยการพัฒนาชุดการสอน แบบอิงประสบการณ์ใช้กับการสอนแบบอิงประสบการณ์หรือกลุ่มกิจกรรมและชุดการสอนแบบ รายบุคคล

การสอนแบบอิงประสบการณ์ ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนกับเพื่อน และเรียน ด้วยตนเองซึ่งในสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมยังขาด การสอนแบบอิงประสบการณ์เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กำหนดประสบการณ์ที่ คาดหวังสำหรับนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เผชิญ ผจญ และเผชิญประสบการณ์ ด้วยการแสวงหา ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระประกอบภารกิจและงาน และทักษะความชำนาญจากแหล่งวิทยาการ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2548: 148) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545: 51-52) ได้กล่าวว่า ผลกระทบการ สอนแบบอิงประสบการณ์นี้ จะสร้างคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียน คือ ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักแสวงหาความรู้ รู้จักตัดสินใจ และทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยแก้ปัญหา ของผู้เรียนที่ขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังที่กล่าวที่จะเกิดขึ้นด้วยการสอนแบบอิงประสบการณ์

การสอนแบบอิงประสบการณ์โดยใช้ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์เป็น เครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและการเผชิญประสบการณ์ ประกอบด้วยสื่อที่เรียนกับครู สื่อที่เรียนกับเพื่อน และสื่อที่เรียนด้วยตนเอง ช่วยแก้ปัญหการเรียนการสอนสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม คือ ใช้สื่ออย่างเดียว และสื่อที่ใช้เรียนกับครู

การเรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมที่ทุกส่วนในห้องเรียนเป็นแหล่งความรู้ให้กับผู้เรียนในรูปแบบมุมวิชาการ มุมสนใจ มุมแสดงผลงาน มุมสื่อ มุมวัสดุอุปกรณ์ แก้ปัญหาห้องเรียนที่มีเพียงโต๊ะกับเก้าอี้เปลี่ยนเป็นห้องเรียนที่เป็นแหล่งความรู้

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ กลุ่มสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนาชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.2.1 เพื่อพัฒนาชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 75/75

2.2.2 เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา

2.2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับคุณภาพชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 75 / 75

3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้ด้วยชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ในอยู่ในระดับ “เห็นด้วยมากที่สุด”

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เขตพื้นที่การศึกษานครนายก จำนวน 4,120 คน

4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียน เลขกรรมกิตติวิทยาคม ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 29 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

4.3 เนื้อหาสาระของเรื่องที่จะวิจัย เป็นเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พระพุทธศาสนา ซึ่งมีจำนวน 15 หน่วยประสบการณ์ เลือกมา 3 หน่วยประสบการณ์ ดังนี้ คือ หน่วยประสบการณ์ที่ 2 การเผยแผ่พระพุทธประวัติ หน่วยประสบการณ์ที่ 9 การสวดมนต์และการนั่งสมาธิ และหน่วยประสบการณ์ที่ 14 การทำบุญบ้าน

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ แบบทดสอบ ก่อนและหลังเผชิญประสบการณ์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

4.5 ระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนกันยายน 2547 ถึงเดือนกันยายน 2548

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ชุดการสอน หมายถึง สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนที่จัดในรูปสื่อประสมใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการจัดระบบเนื้อหาไว้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า ประสบการณ์ตรง และทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน

5.2 ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ หมายถึง ชุดสื่อประสมที่จัดเตรียมไว้สำหรับ กำหนดแนวทางการเผชิญประสบการณ์ เพื่อเน้นให้นักเรียนได้ทราบถึงประสบการณ์หลัก ประสบการณ์รอง ภารกิจ และงาน ซึ่งกำหนดรายละเอียดและขั้นตอนไว้ในแผนเผชิญประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ข้อมูลจากประมวลสาระ วิธีคิด และเทปเสียง เพื่อให้การเผชิญประสบการณ์สำเร็จ ลุล่วง ชุดการเรียนแบบอิงประสบการณ์ประกอบด้วย 3 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยประสบการณ์ ที่ 2 การเผยแผ่พระพุทธประวัติ หน่วยประสบการณ์ที่ 9 การสวดมนต์และการนั่งสมาธิ และ หน่วยประสบการณ์ที่ 14 การทำบุญบ้าน

5.3 การสอนแบบอิงประสบการณ์ เป็นวิธีการสอนที่กำหนดประสบการณ์ที่คาดหวัง สำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เผชิญ ผจญ และเผชิญประสบการณ์ด้วยการเสาะแสวงหาความรู้ที่ เป็นเนื้อหาสาระ สำหรับประกอบภารกิจ งาน และทักษะความชำนาญ จากแหล่งวิทยาการที่ได้มี การชี้แนะแหล่งหรือจัดเตรียมไว้ให้ได้ประสบการณ์ที่กำหนด

5.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พระพุทธศาสนา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 1 พระพุทธศาสนา ครอบคลุม (1) พระพุทธ ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธประวัติ (2) พระธรรม ได้แก่ การสวดมนต์และการนั่งสมาธิ และ(3) พระสงฆ์ ได้แก่ การทำบุญบ้าน

5.5 ประสิทธิภาพชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ 75/75 หมายถึง คุณภาพที่ กำหนดสำหรับชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ที่ได้จาก " กระบวนการ " และ " ผลลัพธ์ " โดยมี ค่าร้อยละ 75 ขึ้นไปหรือสูงกว่าหรือน้อยกว่าร้อยละ 75 คิดเป็น $\pm 2.5 \%$

75 ตัวแรก หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ได้จากคะแนน ของงานที่กำหนดให้ทำคิดเป็นร้อยละ 75

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ได้จากคะแนนการ ทำแบบทดสอบหลังเผชิญประสบการณ์คิดเป็นร้อยละ 75

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และ นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนเพิ่มขึ้น

6.2 ได้แนวทางการผลิตชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์และแนวทางการสอนแบบอิงประสบการณ์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา ในหน่วยประสบการณ์อื่น ๆ ต่อไป